

Datum van inontvangstneming : 14/09/2018

Geanonimiseerde versie

Vertaling

C-479/18 – 1

Zaak C-479/18

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

20 juli 2018

Verwijzende rechter:

Bezirksgericht für Handelssachen Wien (Oostenrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

12 juli 2018

Verzoekende partijen:

KL

LK

MJ

NI

Verwerende partijen:

UNIQA Österreich Versicherungen AG

DONAU Versicherung AG Vienna Insurance Group

Allianz Elementar Lebensversicherungs-Aktiengesellschaft

REPUBLIEK OOSTENRIJK

BEZIRKSGERICHT FÜR HANDELSSACHEN WIEN (HANDELSRECHTER
IN EERSTE AANLEG WENEN, OOSTENRIJK)

BESLISSING

gevoegde ZAKEN

Verzoekende partij [OMISSIS]

KL [OMISSIS]

[OMISSIS]

9556 Liebenfels [OMISSIS]

Verwerende partij [OMISSIS]

UNIQA Österreich Versicherungen AG [OMISSIS]

[OMISSIS]

1029 Wien [OMISSIS]

Betreffende:

5 206,94 EUR [OMISSIS]

en andere

I.

Het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt overeenkomstig artikel 267 VWEU verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:

1. Moeten artikel 15, lid 1, van richtlijn 90/619/EEG, gelezen in samenhang met artikel 31 van richtlijn 92/96/EEG, artikel 35, lid 1, gelezen in samenhang met artikel 36, lid 1, van richtlijn 2002/83/EG, en artikel 185, lid 1, gelezen in samenhang met artikel 186, lid 1, van richtlijn 2009/138/EG aldus worden uitgelegd dat bij ontstentenis van een nationale regeling betreffende de gevolgen van het verstrekken van onjuiste informatie over het recht van opzegging voorafgaand aan het sluiten van een overeenkomst, de termijn voor uitoefening van het recht van opzegging niet ingaat wanneer de verzekeringsonderneming bij het verstrekken van de informatie te kennen geeft dat de opzegging schriftelijk dient te gebeuren, hoewel de opzegging volgens het nationale recht in om het even welke vorm kan worden gegeven?

[Or. 2]

2. (indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord:)

Moet artikel 15, lid 1, van richtlijn 90/619/EEG, gelezen in samenhang met artikel 31 van richtlijn 92/96/EEG, aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling volgens welke in geval van verzuim om informatie te verstrekken over het recht van opzegging of in geval van het verstrekken van onjuiste informatie daarover

voorafgaand aan het sluiten van een overeenkomst, de termijn voor uitoefening van het recht van opzegging ingaat op het tijdstip waarop de verzekeringnemer – op welke wijze ook – kennis heeft gekregen van zijn recht van opzegging?

3. Moet artikel 35, lid 1, gelezen in samenhang met artikel 36, lid 1, van richtlijn 2002/83/EG aldus worden uitgelegd dat bij ontstentenis van een nationale regeling betreffende de gevolgen van het verzuim om informatie te verstrekken over het recht van opzegging of van het verstrekken van onjuiste informatie daarover voorafgaand aan het sluiten van een overeenkomst, het recht van de verzekeringnemer om de overeenkomst op te zeggen pas vervalt nadat de afkoopwaarde, wegens zijn opzegging van de overeenkomst, aan hem is uitbetaald en de contractpartijen daarmee hun uit de overeenkomst voortvloeiende verplichtingen volledig zijn nagekomen?

4. (indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord en/of de derde vraag ontkennend wordt beantwoord:)

Moeten artikel 15, lid 1, van richtlijn 90/619/EEG, artikel 35, lid 1, van richtlijn 2002/83/EG en artikel 186, lid 1, van richtlijn 2009/138/EG aldus worden uitgelegd dat zij in de weg staan aan een nationale regeling volgens welke de afkoopwaarde (de volgens de erkende actuariële methodes berekende geactualiseerde waarde van de verzekering) aan de verzekeringnemer moet worden terugbetaald indien hij zijn recht van opzegging uitoefent?

5. (indien de vierde vraag wordt behandeld en bevestigend wordt beantwoord:)

Moeten artikel 15, lid 1, van richtlijn 90/619/EEG, artikel 35, lid 1, van richtlijn 2002/83/EG en artikel 186, lid 1, van richtlijn 2009/138/EG aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een nationale regeling volgens welke ingeval van uitoefening van het recht van opzegging het recht op forfaitaire rente over de terugbetaalde premies wegens verjaring slechts geldt over een periode die zich uitstrekt over de laatste drie jaar die aan het instellen van de vordering voorafgaan?

[Or. 3]

II.

[OMISSIS] [schorsing van de procedure]

MOTIVERING

Verwijzingen naar de relevante Unierechtelijke bepalingen

1 Het verzoek om een prejudiciële beslissing strekt tot verduidelijking van de uitlegging van de volgende richtlijnbevestigingen:

- Artikel 15, lid 1, van de Tweede richtlijn 90/619/EEG van de Raad van 8 november 1990 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende het directe levensverzekeringsbedrijf, tot vaststelling van de bepalingen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het vrij verrichten van diensten en houdende wijziging van richtlijn 79/267/EEG, PB 1990, L 330, blz. 50-61;
- Artikel 31 van richtlijn 92/96/EEG van de Raad van 10 november 1992 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende het directe levensverzekeringsbedrijf en tot wijziging van de richtlijnen 79/267/EEG en 90/619/EEG (Derde levensrichtlijn), PB 1992, L 360, blz. 1-27;
- Artikel 35, lid 1, en artikel 36, lid 1, van richtlijn 2002/83/EG van het Europees Parlement en de Raad van 5 november 2002 betreffende levensverzekering, PB 2002, L 345, blz. 1-51;
- Artikel 185, lid 1, en artikel 186, lid 1, van richtlijn 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 betreffende de toegang tot en uitoefening van het verzekerings- en het herverzekeringsbedrijf (Solvabiliteit II), PB 2009, L 335, blz. 1-155.

Feiten van de hoofdgedingen

2 Ten behoeve van de prejudiciële procedure werden de zaken voor het Bezirksgericht für Handelssachen Wien (handelsrechter in eerste aanleg Wenen, Oostenrijk) met de zaaknummers 13 C 738/17z (KL / UNIQA Österreich Versicherungen AG; hierna: „zaak A”), 13 C 8/18y (LK / DONAU Versicherung AG Vienna Insurance Group; hierna: „zaak B”), 13 C 21/18k (MJ / Allianz Elementar Lebensversicherungs-Aktiengesellschaft; hierna: „zaak C”) en 13 C 2/18s (NI / [Or. 4] Allianz Elementar Lebensversicherungs-Aktiengesellschaft; hierna: „zaak D”) gevoegd.

3 Verzoekende partij in **zaak A** sloot, door middel van een aanvraag van 1 augustus 1997 en desbetreffende polissen, met de rechtsvoorgangster van verwerende partij een levensverzekeringsovereenkomst die loopt van 1 augustus 1997 tot en met 1 augustus 2032. In het aanvraagformulier stelde de rechtsvoorgangster van verwerende partij de verzoekende partij ervan in kennis dat zij de overeenkomst binnen twee weken na ontvangst van de polissen mocht opzeggen en dat de opzegging schriftelijk moest worden gedaan om rechtsgeldig te zijn.

4 Op 24 oktober 2017 stelde verzoekende partij verwerende partij ervan in kennis dat zij deze verzekeringsovereenkomst opzegde. De verwerende partij heeft deze opzegging uitdrukkelijk niet aanvaard.

5 Thans eist verzoekende partij van verwerende partij de terugbetaling van alle door haar betaalde premies zonder risicokosten, oftewel 5 206,94 EUR, te vermeerderen met 4 % rente per jaar over deze bedragen (telkenmale te rekenen vanaf de betaling ervan), oftewel een bijkomend bedrag van 2 403,04 EUR.

6 Verzoekende partij in **zaak B** heeft, door middel van een aanvraag van 23 december 2003 en desbetreffende polissen, met verwerende partij een levensverzekeringsovereenkomst gesloten die loopt van **[Or. 5]** 1 december 2003 tot en met 1 december 2022. Verzoekende partij werd voorafgaand aan het sluiten van de overeenkomst niet in kennis gesteld van haar recht van opzegging.

7 Bij brief van 28 oktober 2013 heeft verzoekende partij de verzekeringsovereenkomst per 1 december 2013 opgezegd. Verwerende partij aanvaardde deze opzegging en heeft verzoekende partij de afkoopwaarde van 12 829,34 EUR uitbetaald.

8 Op 4 januari 2018 stelde verzoekende partij verwerende partij ervan in kennis dat zij deze verzekeringsovereenkomst opzegde omdat zij niet naar behoren was ingelicht over haar recht van opzegging. De verwerende partij heeft daarop niet geantwoord en heeft geen betalingen meer verricht.

9 Thans eist verzoekende partij van verwerende partij de terugbetaling van alle door haar betaalde premies zonder risicokosten, te vermeerderen met 4 % rente per jaar over deze bedragen (telkenmale te rekenen vanaf de betaling ervan), na aftrek van de in 2013 reeds ontvangen afkoopwaarde, oftewel in totaal 9 827,15 EUR.

10 Verzoekende partij in **zaak C** heeft, door middel van een aanvraag van 27 november 2011 en desbetreffende polissen, met verwerende partij een levensverzekeringsovereenkomst gesloten die loopt van 1 december 2011 tot en met 1 december 2037. In het aanvraagformulier stelde verwerende partij verzoekende partij ervan in kennis dat zij de overeenkomst binnen 30 dagen na het sluiten ervan mocht opzeggen. In een via het computersysteem van verwerende partij opgesteld „voorstel” van verzekeringsovereenkomst, dat in het kader van de aanvraag door verzoekende partij tevens ter kennisneming moest worden ondertekend, wees verwerende partij erop dat verzoekende partij in dit verband het recht had om de overeenkomst „schriftelijk” op te zeggen.

11 Verzoekende partij kreeg pas eind augustus 2017 kennis van het feit dat zij wegens het verstrekken van onjuiste informatie daarenboven over een recht van opzegging beschikte. Op 4 september 2017 stelde verzoekende partij verwerende partij ervan in kennis dat zij deze verzekeringsovereenkomst opzegde. Verwerende partij heeft deze opzegging uitdrukkelijk niet aanvaard.

12 Thans eist verzoekende partij van verwerende partij de terugbetaling van alle door haar betaalde premies zonder risicokosten, te vermeerderen met 4 % rente per jaar over deze bedragen (telkenmale te rekenen vanaf de betaling ervan), oftewel een totaalbedrag van 4 550 EUR. Op 1 maart 2018 bedroeg de afkoopwaarde 2 979,29 EUR.

13 Verzoekende partij in **zaak D** heeft, door middel van een aanvraag van 28 mei 2013 en desbetreffende polissen, met verwerende partij een levensverzekeringsovereenkomst gesloten die loopt van 1 december 2011 tot en met 1 december 2037. In het aanvraagformulier stelde verwerende partij verzoekende partij ervan in kennis dat zij de overeenkomst binnen 30 dagen na het sluiten ervan mocht opzeggen. In een via het computersysteem van verwerende partij opgesteld „voorstel” van verzekeringsovereenkomst, dat in het kader van de aanvraag door verzoekende partij tevens ter kennisneming moest worden ondertekend, wees verwerende partij erop dat verzoekende partij in dat verband het recht had om de overeenkomst „schriftelijk” op te zeggen.

14 Op 8 februari 2017 stelde verzoekende partij verwerende partij in kennis van haar opzegging van de verzekeringsovereenkomst. Verwerende partij heeft deze opzegging uitdrukkelijk niet aanvaard.

15 Thans eist verzoekende partij van verwerende partij de terugbetaling van alle door haar betaalde premies zonder risicokosten, te vermeerderen met 4 % rente per jaar over deze bedragen (telkenmale te rekenen vanaf de betaling ervan), oftewel in totaal 5 107,49 EUR.

Toepasselijk Unierecht

16 De coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen voor levensverzekeringen vindt plaats door verschillende richtlijnen van de Raad respectievelijk van het Europees Parlement en de Raad, die veelvuldig door nieuwe richtlijnen zijn vervangen, zodat al naargelang [**Or. 6**] het tijdstip waarop de overeenkomst is gesloten verschillende richtlijnen moeten worden toegepast. Voor de periode van 1 juli 1994 tot en met 18 december 2002 (zaak A) zijn dit richtlijnen 90/619/EEG en 92/96/EEG (Tweede en Derde levensrichtlijn), voor de periode van 18 december 2002 tot en met 30 oktober 2012 (zaken B en C) betreft het richtlijn 2002/83/EG (richtlijn betreffende levensverzekering), en voor de periode vanaf 1 november 2012 (zaak D) richtlijn 2009/138/EG (richtlijn Solvabiliteit II).

17 De in casu uit te leggen bepalingen schrijven in wezen en onveranderd voor

- dat de verzekeringnemer het recht moet worden verleend om de overeenkomst binnen een termijn van 14 tot 30 dagen, te rekenen vanaf het tijdstip waarop hij ervan in kennis is gesteld dat de overeenkomst is gesloten, op te zeggen, dat de opzegverklaring tot gevolg heeft dat de verzekeringnemer voor de toekomst wordt ontheven van alle uit deze overeenkomst voortvloeiende verplichtingen, en dat de andere

rechtsgevolgen van de opzegging en de daarvoor gestelde voorwaarden worden beheerst door het op de overeenkomst toepasselijke recht (artikel 15, lid 1, van richtlijn 90/619/EEG, artikel 35, lid 1, van richtlijn 2002/83/EG en artikel 186, lid 1, van richtlijn 2009/138/EG);

- dat vóór de sluiting van de verzekeringsovereenkomst aan de verzekeringnemer onder andere de wijze van uitoefening van het recht van opzegging moet worden meegedeeld [artikel 31, lid 1, gelezen in samenhang met bijlage II, punt a.13, bij richtlijn 92/96/EEG, artikel 36, lid 1, gelezen in samenhang met bijlage III, punt a.13, bij richtlijn 2002/83/EG en artikel 185, lid 1 en lid 3, onder j), van richtlijn 2009/138/EG].

18 Niet iedere prejudiciële vraag is in alle hoofdingen relevant. Daarom zijn in de prejudiciële vragen alleen de richtlijnbevestigingen vermeld die daadwerkelijk uitlegging behoeven, ook indien de betrokken vraag bij de uitlegging van de corresponderende eerdere of latere bepaling op dezelfde wijze aan de orde zou zijn.

19 Het Unierecht bevat geen regeling voor het geval dat aan de verzekeringnemer geen informatie, onjuiste informatie of te laat informatie over zijn recht van opzegging wordt verstrekt.

20 Het Hof heeft in het arrest van 19 december 2013, Walter Endress / Allianz Lebensversicherungs AG, C-209/12, EU:C:2013:864, geoordeeld dat artikel 15, lid 1, van richtlijn 90/619/EEG, juncto artikel 31 van richtlijn 92/96/EEG, aldus moet worden uitgelegd dat het in de weg staat aan een nationale regeling als die aan de orde in de hoofdingen, volgens welke het recht van opzegging uiterlijk één jaar na de betaling van de eerste premie vervalt wanneer aan de verzekeringnemer geen informatie over zijn recht van opzegging is verstrekt. In het kader van dit arrest (in punt 31) heeft het Hof onder **[Or. 7]** andere verklaard dat aan zijn overwegingen evenmin afbreuk kan worden gedaan door het feit dat volgens het arrest in de zaak Hamilton, C-412/06, EU:C:2008:215, een (in een andere richtlijn neergelegd) recht van opzegging ook kan vervallen wanneer aan de consument onjuiste informatie over de wijze van uitoefening van dit recht is verstrekt, namelijk wanneer in de nationale wetgeving is bepaald dat een dergelijk verval plaatsvindt één maand nadat alle uit een overeenkomst voortvloeiende verplichtingen door de contractpartijen volledig zijn nagekomen. De nationale wetgever heeft namelijk geen dergelijke bepaling voor levensverzekeringsovereenkomsten vastgesteld.

21 Voor zover kan worden nagegaan heeft het Hof sindsdien geen uitspraak meer gedaan over vragen inzake de opzegging van levensverzekeringen (zie, bijvoorbeeld, recentelijk in de zaak Hübner, C-11/17: na de intrekking van het verzoek om een prejudiciële beslissing is deze zaak doorgehaald).

22 Het Landesgericht Salzburg (rechter in tweede aanleg Salzburg, Oostenrijk) heeft onlangs bij beslissingen van 16 mei 2018 drie verzoeken om een prejudiciële

beslissing bij het Hof ingediend, waarbij de voorgelegde vragen in wezen overeenkomen met de eerste en de derde prejudiciële vraag in de onderhavige zaak (zaken Rust-Hackner, C-355/18, Gmoser, C-356/18, en Plackner, C-357/18). Tot dusver heeft het Hof nog geen uitspraak over deze prejudiciële vragen gedaan.

Toepasselijke nationale bepalingen en rechtspraak

23 De uit te leggen richtlijnbevestigingen zijn, voor wat betreft het recht van opzegging, in Oostenrijks recht omgezet bij § 165a van het Bundesgesetz vom 2. Dezember 1958 über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz), BGBl. nr. 2/1959 [Oostenrijkse federale wet op de verzekeringsovereenkomst (wet op de verzekeringsovereenkomst) van 2 december 1958], in zijn geactualiseerde versie (hierna: „VersVG”), en, voor wat betreft de informatieverplichting, bij § 9a van het Bundesgesetz vom 18. Oktober 1978 über den Betrieb und die Beaufsichtigung der Vertragsversicherung (Versicherungsaufsichtsgesetz), BGBl. nr. 569/1978 (Oostenrijkse federale wet op het verzekeringsbedrijf en het toezicht erop van 18 oktober 1978; hierna: „VAG”), in zijn geactualiseerde versie. Ook deze bepalingen zijn herhaaldelijk gewijzigd en luiden op de voor de hoofdgedingen relevante tijdstippen als volgt:

24 § 165a VersVG in de versie van BGBl. I nr. 6/1997 in de periode van 1 januari 1997 tot en met 30 september 2004 (zaken A en B) luidde:

„§ 165a. (1) De verzekeringnemer is gerechtigd de overeenkomst binnen twee weken na het sluiten ervan op te zeggen. Indien de verzekeraar voorlopige dekking heeft verleend, is hem hiervoor de met de duur van deze dekking overeenkomende premie verschuldigd.

(2) Indien de verzekeraar de verplichting tot kennisgeving van zijn adres (§ 9a, [Or. 8] lid 1, punt 1, VAG) niet is nagekomen, begint de opzegtermijn overeenkomstig lid 1 niet te lopen zolang de verzekeringnemer geen kennis heeft gekregen van dit adres.

(3) De vorige leden gelden niet voor groepsverzekeringsovereenkomsten, noch voor overeenkomsten met een looptijd van maximaal zes maanden.”

25 § 165a VersVG in de versie van BGBl. I nr. 95/2006 in de periode van 1 januari 2007 tot en met 30 juni 2012 (zaak C) luidde:

„§ 165a. (1) De verzekeringnemer is gerechtigd de overeenkomst binnen 30 dagen, te rekenen vanaf het tijdstip waarop hij ervan in kennis is gesteld dat de overeenkomst is gesloten, op te zeggen. Indien de verzekeraar voorlopige dekking heeft verleend, is hem hiervoor de met de duur van deze dekking overeenkomende premie verschuldigd.

(2) Indien de verzekeraar de verplichting tot kennisgeving van zijn adres (§ 9a, lid 1, punt 1, VAG) niet is nagekomen, gaat de opzegtermijn

overeenkomstig lid 1 niet in zolang de verzekeringnemer geen kennis heeft gekregen van dit adres.

(3) De vorige leden gelden niet voor groepsverzekeringsovereenkomsten, noch voor overeenkomsten met een looptijd van maximaal zes maanden.”

26 § 165a VersVG in de versie van BGBl. I nr. 34/2012 in de periode van 1 juli 2012 tot en met 31 december 2015 (zaak D) luidde:

„§ 165a. (1) De verzekeringnemer is gerechtigd de overeenkomst binnen 30 dagen, te rekenen vanaf het tijdstip waarop hij ervan in kennis is gesteld dat de overeenkomst is gesloten, op te zeggen. Indien de verzekeraar voorlopige dekking heeft verleend, is hem hiervoor de met de duur van deze dekking overeenkomende premie verschuldigd.

(2) Indien de verzekeraar de verplichting tot kennisgeving van zijn adres (§ 9a, lid 1, punt 1, VAG) niet is nagekomen, gaat de opzegtermijn overeenkomstig lid 1 niet in zolang de verzekeringnemer geen kennis heeft gekregen van dit adres.

(2a) Indien de verzekeringnemer een consument is [§ 1, lid 1, punt 2, KSchG (Konsumentenschutzgesetz; Oostenrijkse wet inzake consumentenbescherming)], gaat de opzegtermijn overeenkomstig leden 1 en 2 pas in wanneer aan hem ook over dit recht van opzegging informatie is verstrekt.

(3) De vorige leden gelden niet voor groepsverzekeringsovereenkomsten, noch voor overeenkomsten met een looptijd van maximaal zes maanden.”

27 § 9a VAG in de versie van BGBl. I nr. 447/1996 in de periode van 1 augustus 1996 tot en met 9 december 2007 (zaken A en B) luidde onder meer als volgt:

„§ 9a. (1) Bij het sluiten van een **[Or. 9]** verzekeringsovereenkomst betreffende een in Oostenrijk gelegen risico, dient de verzekeringnemer voordat hij de overeenkomst aangaat, schriftelijk in kennis te worden gesteld van

1. de naam, het adres van het hoofdkantoor en de rechtsvorm van de verzekeringsonderneming, in voorkomend geval ook van het bijkantoor, waarmee de verzekeringsovereenkomst wordt gesloten,

[...]

6. de omstandigheden waarin de verzekeringnemer de verzekeringsovereenkomst kan opzeggen.”

28 § 9a VAG in de versie van BGBl. I nr. 34/2015 in de periode van 10 december 2007 tot en met 31 december 2015 (zaken C en D) luidde onder meer als volgt:

„§ 9a. (1) De verzekeringnemer dient bij het sluiten van een directe verzekeringsovereenkomst betreffende een in Oostenrijk gelegen risico voordat hij de overeenkomst aangaat, schriftelijk in kennis te worden gesteld van

1. de naam, het adres van het hoofdkantoor en de rechtsvorm van de verzekeringsonderneming, in voorkomend geval ook van het bijkantoor, waarmee de verzekeringsovereenkomst wordt gesloten,

[...]

6. de omstandigheden waarin de verzekeringnemer de verzekeringsovereenkomst kan opzeggen.”

29 Het nationale recht regelt niet uitdrukkelijk het geval waarin aan de verzekeringnemer geen, laattijdig of onjuiste inlichtingen over zijn recht van opzegging worden verstrekt, behalve in twee gevallen:

- Ingeval van verzuim van mededeling van het adres van de verzekeraar, gaat de termijn pas in wanneer de verzekeringnemer kennis heeft gekregen van dit adres (§ 165a, lid 2, VersVG).
- Bij consumentenovereenkomsten die op 1 juli 2012 of daarna zijn gesloten, gaat de termijn pas in wanneer aan de consument informatie over zijn recht van opzegging is verstrekt (§ 165a, lid 2a, VersVG).

30 Het Oberste Gerichtshof (hoogste federale rechter in civiele en strafzaken, Oostenrijk) moest in zijn arrest van 2 september 2015 [OMISSIS] uitspraak doen in een geval waarin aan de verzekeringnemer weliswaar was meegedeeld dat hij een recht van opzegging had [**Or. 10**] maar waarbij evenwel niet op de wettelijk voorgeschreven opzegtermijn van 30 dagen was gewezen maar op een opzegtermijn van 14 dagen. Onder verwijzing naar het arrest van het Hof in de zaak Hamilton, C-412/06, EU:C:2008:215, is het Oberste Gerichtshof ervan uitgegaan dat het verstrekken van – zoals in casu – onjuiste informatie over het recht van opzegging op één lijn moet worden gesteld met het verzuim om informatie te verstrekken en kwam het dientengevolge op basis van het arrest in de zaak Endress, C-209/12, EU:C:2013:864, tot de slotsom dat het verstrekken van onjuiste informatie over het recht van opzegging tot een temporeel onbeperkt recht van opzegging leidt. Volgens een richtlijnconforme uitlegging moet § 165a, lid 2, VersVG, bijgevolg aldus worden toegepast dat (ook) het verstrekken van onjuiste informatie over de duur van de opzegtermijn (en niet alleen de niet-kennisgeving van het adres van de verzekeraar) tot een temporeel onbeperkt recht van opzegging leidt.

31 Door het arrest in de zaak Endress en de voormelde beslissing van het Oberste Gerichtshof worden de Oostenrijkse rechterlijke instanties thans geconfronteerd met een groot aantal zaken waarin verzekeringnemers vorderingen op basis van opzegverklaringen hebben ingesteld, met het betoog dat deze opzegverklaringen wegens het verstrekken van vermeende onjuiste informatie of het vermeende verzuim om informatie te verstrekken betreffende het recht van opzegging op grond van § 165a VersVG te allen tijde zouden kunnen worden gegeven.

32 Bovendien hebben rechterlijke instanties in eerste en tweede aanleg de afgelopen twee jaar talloze, meestal in kracht van gewijsde gegane beslissingen gegeven waarin de in casu voorgelegde prejudiciële vragen op verschillende wijzen zijn beantwoord. Met uitzondering van de aangehaalde beslissing uit 2015 heeft het Oberste Gerichtshof tot dusver geen uitspraken over dit onderwerp meer gedaan.

Eerste prejudiciële vraag

33 Deze vraag is relevant ter afdoening van zaken A, C en D daar in deze gevallen de verzekeringnemer erop attent werd gemaakt dat de opzegging schriftelijk moet worden gedaan.

34 Verzoekende partijen in deze zaken zijn van mening dat onjuiste informatie over de opzegging is verstrekt, dat volgens het arrest in de zaak Hamilton, C-412/06, het verstrekken van onjuiste informatie op één lijn moet worden gesteld met het verzuim om informatie te verstrekken en dientengevolge volgens het arrest in de zaak Endress, C-209/12, sprake is van een recht van opzegging dat niet aan een termijn is gebonden en te allen tijde kan worden uitgeoefend. Verwerende partijen betogen dat de verstrekte informatie juist was, dat zij in ieder geval geen enkele verzekeringnemer hebben belemmerd bij de uitoefening van zijn rechten maar dat de verplichting om schriftelijk op te zeggen [Or. 11] eerder in hun voordeel is.

35 Volgens de uit te leggen richtlijnbevestigingen worden de overige voorwaarden voor de geldigheid van de opzegging beheerst door het nationale recht. In de Oostenrijkse wetgeving is niet bepaald dat de opzegging in een bepaalde vorm moet geschieden, zodat de verstrekte inlichtingen betreffende de opzegging op dit punt onjuist zijn. Over het algemeen kunnen civielrechtelijke wilsverklaringen namelijk in om het even welke vorm worden afgelegd [§ 883 ABGB (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch; burgerlijk wetboek; hierna: „ABGB”)]; het vereiste van schriftelijke vorm betekent daarentegen in beginsel dat een document eigenhandig moet worden ondertekend (§ 886 ABGB), zodat met name mondelinge of telefonische verklaringen, e-mails (voor zover deze niet zijn voorzien van een gekwalificeerde elektronische handtekening) en in bepaalde omstandigheden ook faxberichten niet in aanmerking komen.

36 Het Oberste Gerichtshof heeft in een arrest betreffende het recht van opzegging in het kader van verkoop op afstand reeds geoordeeld dat voor zover het nationale recht niet in een vormvoorschrift voor de opzegging voorziet, de opzegging in om het even welke vorm kan worden gegeven en iedere daarmee strijdige overeenkomst ongeoorloofd is [OMISSIS].

37 Het nationale recht bevat geen regeling volgens welke de termijn inzake het recht van opzegging wegens het verstrekken van onjuiste informatie niet begint te lopen. Een dergelijk rechtsgevolg kan derhalve alleen uit het Unierecht – bijvoorbeeld uit het beginsel van de nuttige werking – voortvloeien. Op dat punt verschilt het in de onderhavige zaak toe te passen nationale recht van dat in de zaak Endress. In die zaak was in het nationale Duitse recht namelijk uitdrukkelijk bepaald dat de opzegtermijn niet begint te lopen zolang de informatie niet is verstrekt (zie conclusie van advocaat-generaal Sharpston in de zaak Endress, C-209/12, EU:C:2013:472, punt 10).

38 Derhalve moet duidelijkheid worden verschaft over de Unierechtelijke uitleggingsvraag of de overwegingen in het arrest in de zaak Endress, C-209/12, volgens welke het verzuim om informatie te verstrekken tot gevolg heeft dat de verzekeraar aan de verzekeringnemer niet kan tegenwerpen dat de termijn reeds is verstrekt (punt 30), ook moeten worden gehanteerd in het geval waarin de aan de verzekeringnemer verstrekte inlichtingen over zijn recht van opzegging en de desbetreffende termijn juist waren maar hij ten onrechte erop attent werd gemaakt dat hij schriftelijk diende op te zeggen.

39 In het arrest in de zaak Hamilton, C-412/06, heeft het Hof onder verwijzing naar de conclusie van de advocaat-generaal verklaard dat „het schriftelijk aan de consument verstrekken van onjuiste informatie over de uitoefening van het opzeggingsrecht op één lijn [moet] worden gesteld met het ontbreken van elke informatie op dit punt”, aangezien de consument in beide gevallen in dezelfde mate wordt misleid over zijn recht van opzegging” (punt 35). Mogelijkerwijs is het voor de beantwoording van deze vraag ook [Or. 12] relevant dat de in die zaak betrokken consument door de ontvangen onjuiste informatie haar recht niet kon uitoefenen (punt 34), alsook dat het in dit geval overeenkomstig een uitdrukkelijke bepaling van de richtlijn vaststond dat de opzegtermijn pas kon ingaan nadat de informatie was verstrekt (punt 7).

40 Rekening houdend met de bijvoorbeeld in overweging 23 van richtlijn 92/96/EEG neergelegde informatiedoelstelling, welke erin bestaat de consument de mogelijkheid te bieden een keuze te maken uit diverse en complexe aanbiedingen (aldus het arrest in de zaak Endress, C-209/12, punten 24 en 25), rijst dan ook de vraag of de gelijkstelling van het verstrekken van onjuiste informatie met het verzuim om informatie te verstrekken en de daarmee gepaard gaande aanzienlijke economische gevolgen alleen geldt in de gevallen waarin een consument kennelijk wordt belemmerd bij de uitoefening van zijn recht (bijvoorbeeld bij opgave van een te korte termijn of moeilijk na te komen vormvoorschriften). Een uitbreiding tot alle vormen van het verstrekken van

onjuiste informatie (zoals in het onderhavige geval bijvoorbeeld het vermelden van gemakkelijk na te komen vormvoorschriften) zou daarentegen gerechtvaardigd kunnen zijn indien het voortdurende opzeggingsrecht ertoe strekt de verzekeringsondernemingen te stimuleren om hun mededelingsverplichtingen na te komen (preventief en bestraffend element).

Tweede prejudiciële vraag

41 Ingeval de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord, is de tweede prejudiciële vraag relevant voor zaak A aangezien de verwerende partij stelt dat de verzoekende partij op een andere wijze kennis heeft gekregen van haar recht van opzegging en de opzegtermijn, gelet op dit tijdstip van kennisneming, is verstreken. Volgens verzoekende partij in die zaak vormt niet de omstandigheid dat zij op een later tijdstip kennis heeft gekregen van haar recht van opzegging de kern van de zaak maar wel dat het verstrekken van onjuiste informatie betreffende de opzegging in elk geval een temporeel onbeperkt opzeggingsrecht tot gevolg heeft.

42 In zaak C is reeds gebleken dat zelfs met inachtneming van het tijdstip van kennisneming de opzegtermijn was nageleefd. Ingeval de tweede vraag bevestigend wordt beantwoord, moet in zaak A het tijdstip van kennisneming daarentegen nog worden vastgesteld. In procedure B baseert verwerende partij zich niet op de omstandigheid dat de verzoekende partij kennis heeft gekregen van haar recht van opzegging. In zaak D blijkt reeds uit de (alleen) op dit geval toepasselijke nationale regeling van § 165a, lid 2a, VersVG dat de opzegtermijn hoe dan ook pas ingaat op het (latere) tijdstip waarop over het recht van opzegging informatie is verstrekt.

43 Volgens de hierboven uiteengezette rechtspraak van het Oberste Gerichtshof moet in geval van het verstrekken van onjuiste informatie over de opzegging § 165a, lid 2, VersVG op grond van een richtlijnconforme uitlegging worden toegepast, waarin volgens de bewoordingen ervan eigenlijk alleen het verzuim van mededeling van het adres van de verzekeraar is geregeld. Volgens deze bepaling, waarnaar het Oberste Gerichtshof naar analogie heeft verwezen, gaat de **[Or. 13]** opzegtermijn in zodra de verzekeringnemer „kennis krijgt” van het adres van de verzekeraar. Dienovereenkomstig moet de opzegtermijn in geval van het verstrekken van onjuiste informatie naar analogie ingaan op het tijdstip waarop de verzekerde kennis krijgt van zijn recht van opzegging (in de daadwerkelijke wettelijke betekenis ervan), waarbij de bron waaruit die kennis is verkregen niet ter zake doet.

44 Voor zover het voor het nuttig effect van het Unierecht volstaat dat de verzekeringnemer zijn rechten kent en deze navenant kan uitoefenen, is deze uitkomst van de uitlegging van de nationale regeling verenigbaar met het Unierecht. Indien het doel van het voortdurende recht van opzegging evenwel erin bestaat het nuttig effect te verzekeren door de verzekeringsondernemingen te stimuleren om hun mededelingsverplichtingen na te komen, moet worden

aangenomen dat sprake is van onverenigbaarheid. Mogelijkerwijs kunnen ook praktische overwegingen daarbij een rol spelen (bijvoorbeeld kan het tijdstip worden bewezen, enzovoort).

45 Indien deze prejudiciële vraag bevestigend moet worden beantwoord, moet vervolgens worden achterhaald of de opzegtermijn ingeval van verzuim om tijdig informatie te verstrekken (dus vóór het sluiten van de overeenkomst) helemaal niet meer kan beginnen te lopen („onbeperkt” of „eeuwig” opzeggingsrecht), dan wel of andere gebeurtenissen, zoals bijvoorbeeld het uitdrukkelijk verstrekken van informatie door de verzekeraar achteraf, kunnen meebrengen dat de termijn op een later tijdstip ingaat (dit was het geval in de nationale wetgeving vanaf 1 juli 2012). De verwerende partijen in de hoofdgedingen hebben echter niet aangevoerd dat zij de verzoekende partijen naderhand naar behoren hadden ingelicht, zodat het in het hoofdgeding op dit punt om een louter hypothetische vraag gaat.

46 Verwerende partijen in de hoofdgedingen voeren bovendien als argument aan dat overeenkomstig het nationale recht – meer bepaald een analoge toepassing van de regels inzake betwisting van wilsverklaringen op grond van dwaling – het recht van opzegging na afloop van drie jaar na het sluiten van de overeenkomst in ieder geval verjaart. Bijgevolg werd voorgesteld om de kwestie van de verenigbaarheid van deze regeling met het Unierecht eveneens aan het Hof voor te leggen. Volgens de verwijzende rechter volgt uit het arrest in de zaak Endress, C-209/12, evenwel dat er geen twijfel over kan bestaan dat een beperking van het recht van opzegging (tot één of zelfs drie jaar) zonder ermee rekening mee te houden of dan wel wanneer de verzekeringnemer over zijn recht van opzegging werd ingelicht of op zijn minst daarvan op de hoogte was, niet met het Unierecht verenigbaar is.

Derde prejudiciële vraag

47 Deze vraag is relevant om zaak B te beslechten. Doordat verwerende partij heeft verzuimd informatie over de opzegging te verstrekken kan zij alvast niet aanvoeren dat de opzegtermijn reeds is verstreken. Verwerende partij beroept zich echter tevens [**Or. 14**] erop dat door de opzegging van de overeenkomst en de betaling van de afkoopwaarde geen sprake meer is van een opzegbare overeenkomst. Verzoekende partij is van mening dat voor een beperking van de mogelijkheid om een overeenkomst op te zeggen nadat deze reeds is uitgevoerd, een rechtsgrondslag is vereist en dat het standpunt van verwerende partij niet strookt met de doelstellingen van de richtlijn.

48 Voor het verval van het recht van opzegging nadat de overeenkomst volledig is uitgevoerd pleit dat de uit te leggen richtlijnbevestigingen louter vereisen dat een opzegverklaring tot gevolg heeft dat de verzekeringnemer voor de toekomst wordt ontheven van alle uit de overeenkomst voortvloeiende verplichtingen. Aangezien een dergelijke toekomstige ontheffing thans niet meer mogelijk is, is het niet meer vereist dat het recht van opzegging nog kan worden uitgeoefend. Dienovereenkomstig kan uit het arrest in de zaak Hamilton, C-412/06, punt 42,

worden afgeleid dat „het gebruik van de term ‚verbintenis’ in deze bepaling erop [duidt] dat het opzeggingsrecht kan worden uitgeoefend, tenzij de consument op het moment van uitoefening van dit recht geen enkele verbintenis meer heeft uit de opgezegde overeenkomst.”

49 Ook het arrest in de zaak Endress, C-209/12, was gebaseerd op feiten waarbij de afkoopwaarde na de voortijdige opzegging door de verzekeringnemer van de overeenkomst aan deze laatste reeds was uitbetaald. In dit arrest (punt 31) heeft het Hof geweigerd om de overwegingen uit het arrest in de zaak Hamilton, C-412/06, ook te hanteren in het voorliggende geval daar voor levensverzekeringen geen nationale regeling bestond volgens welke het recht van opzegging na de volledige uitvoering van de overeenkomst in elk geval vervalt. Daaruit kan worden afgeleid dat een dergelijke beperking van het recht van opzegging weliswaar geoorloofd is maar dat de nationale wetgeving daarin niet hoeft te voorzien.

50 De door de verwijzende rechter toe te passen nationale wetgeving verschilt echter op een belangrijk punt van die waarop de beslissing in de zaak Endress betrekking had. In die zaak bepaalde de nationale Duitse wetgeving namelijk uitdrukkelijk dat de opzegtermijn niet begon te lopen zolang de informatie niet is verstrekt (zie conclusie van advocaat-generaal Sharpston in de zaak Endress, C-209/12, EU:C:2013:472, punt 10). Het Hof moest zich dus uitsluitend uitspreken over de vraag of een bepaalde beperking van deze regeling (namelijk het verlies van het recht na afloop van één jaar na betaling van de eerste premie, ongeacht de kennis waarover de verzekeringnemer beschikte) verenigbaar is met het Unierecht en heeft hierop vanwege het nuttig effect een ontkennend antwoord gegeven. De Oostenrijkse nationale wetgeving bevatte daarentegen (tot en met 30 juni 2012) geen bepaling volgens welke het begin van de termijn in verband met het recht op opzegging wegens verzuim om informatie te verstrekken of wegens het verstrekken van onjuiste informatie wordt uitgesteld. Daarom moet dit rechtsgevolg dus zeker uit het Unierecht voortvloeien, meer bepaald allicht ook vanwege de nuttige werking ervan.

[Or. 15] Dit is evenwel slechts nodig in de mate en binnen de grenzen die voor het nuttig effect van het Unierecht daadwerkelijk zijn vereist. Voor zover het nuttig effect van de betrokken richtlijnbevestigingen zich dus niet verzet tegen een beperking van het recht van opzegging (zoals bijvoorbeeld uit het arrest in de zaak Hamilton, C-412/06, blijkt), is het niet duidelijk waarom daarvoor een uitdrukkelijke nationale regeling nodig zou zijn.

Vierde prejudiciële vraag

51 De vraag betreft de gevolgen van een opzegging en is dus noodzakelijk ter afdoening van zaken waarin de verzoekende partijen een recht van opzegging genieten, dus zaken A, C en D mits de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord en zaak B mits de derde vraag ontkennend wordt beantwoord.

52 Volgens de uit te leggen richtlijnbevestigingen worden de overige – dus voornamelijk financiële – gevolgen van de opzegging beheerst door het op de overeenkomst toepasselijke recht. In het normale geval van een opzegging binnen uiterlijk 30 dagen, te rekenen vanaf het tijdstip van kennisgeving dat de overeenkomst is gesloten, lijkt het geen twijfel dat bedragen die de verzekeringnemer uit hoofde van de overeenkomst mogelijk reeds heeft voldaan, aan hem worden terugbetaald, tenzij het de betaling van een premie voor de duur van een verleende voorlopige dekking betreft. Om een reeds meerdere jaren of decennia lopende overeenkomst te ontbinden moeten echter mogelijk nog andere maatregelen worden genomen.

53 § 176 VersVG in de versie van BGBI. nr. 509/1994 luidt:

„§ 176. (1) Indien een kapitaalverzekering bij overlijden, die aldus is geformuleerd dat de verplichting van de verzekeraar tot betaling van het overeengekomen kapitaal vaststaat, wegens opzegging of betwisting eindigt, dient de verzekeraar de afkoopwaarde van de verzekering terug te betalen.

(2) [...]

(3) De afkoopwaarde moet overeenkomstig de erkende actuariële methodes op basis van de beginselen voor de berekening van de premies bij het verstrijken van de lopende verzekeringsperiode als de geactualiseerde waarde van de verzekering worden berekend. Achterstallige premies worden van de afkoopwaarde in aftrek gebracht.

(4) De verzekeraar mag slechts overgaan tot aftrek mits dat overeengekomen en evenredig is.”

54 Deze bepaling is later aangevuld met leden 2a, 3a (later herbenoemd als 2b), 5 en 6, die evenwel – net zomin als het niet-vermelde lid [Or. 16] 2 – niet relevant zijn om de zaak te begrijpen of voor de in casu te verduidelijken conformiteit met het Unierecht.

55 De bepaling is volgens de bewoordingen ervan ook van toepassing op opzegging overeenkomstig § 165a VersVG van een levensverzekering waarbij kapitaal wordt opgebouwd en heeft tot gevolg dat louter de afkoopwaarde aan de verzekeringnemer moet worden terugbetaald. Verwerende partijen betogen dat de toepassing van deze bepaling ook dienstig is omdat zij rekening houdt met de bijzonderheden van de levensverzekering en een evenwicht tussen de belangen van de risico's van de verzekerden bewerkstelligt. Het Hof heeft in het arrest E. Friz, C-2015/08, EU:C:2010:186, punt 48, een regeling op basis van deze doelstelling uitdrukkelijk goedgekeurd. Volgens de verzoekende partijen strookt de toepassing van deze bepaling niet met het beginsel van het nuttig effect omdat het verzuim om informatie over het recht van opzegging te verstrekken daardoor volstrekt onbestraft blijft. Een levensverzekering waarbij kapitaal wordt opgebouwd kan namelijk hoe dan ook overeenkomstig § 165 VersVG aan het einde van iedere verzekeringsperiode volgens de regel worden beëindigd, zodat

een verzekeringnemer, ongeacht of aan hem informatie over de opzegging werd verstrekt, in elk geval de afkoopwaarde kan verwerven zonder op het opzeggingsrecht te zijn aangewezen. Bovendien kunnen de financiële nadelen die de verzekeringnemer door de inperking van zijn recht op de afkoopwaarde (met name bij opzegging na of tegen het einde van de looptijd van de overeenkomst) ondervindt, hem belemmeren bij de uitoefening van zijn recht, wat evenzeer in strijd is met het nuttig effect.

56 Er bestaat interactie tussen de vierde en de derde prejudiciële vraag voor zover het recht van opzegging na de uitvoering van de overeenkomst achterhaald zou zijn wanneer de verzekeringnemer door de opzegging toch niet meer dan de afkoopwaarde zou kunnen verwerven. Toch zijn beide vragen niet identiek aangezien ook voor overeenkomsten die niet zijn opgezegd moet worden nagegaan welke de financiële gevolgen zijn.

57 Het antwoord op de vraag of de nationale regeling van § 176 VersVG in het geval van een opzegging overeenkomstig § 165a VersVG verenigbaar is met de uit te leggen richtlijnbevestigingen, kan niet rechtstreeks worden afgeleid uit het arrest in de zaak Endress, C-209/12. In dat geval was de afkoopwaarde weliswaar reeds aan de verzekeringnemer uitbetaald maar uit de feiten blijkt niet of het in die zaak relevante nationale recht de verzekeringnemer ook in geval van een latere opzegging van de overeenkomst naar de afkoopwaarde verwijst dan wel of de verzekeraar zich daarop heeft beroepen.

Vijfde prejudiciële vraag

58 Enkel wanneer de vierde prejudiciële vraag wordt behandeld en bevestigend wordt beantwoord, moet de vijfde prejudiciële vraag worden beantwoord. Deze vraag betreft de financiële gevolgen van een opzegging indien [Or. 17] § 176 VersVG niet van toepassing is.

59 Overeenkomstig het nationale burgerlijk recht (het verrijksrecht) dienen de contractpartijen in dat geval na een opzegging alle prestaties ongedaan te maken, aangezien er geen rechtsgrond voor de betalingen meer is. Bijgevolg heeft de verzekeringnemer recht op terugbetaling van alle door hem betaalde premies (desnoods met bepaalde inhoudingen maar die zijn voor de beoordeling van de onderhavige vraag evenwel niet relevant).

60 Voorts verleent de nationale wetgeving of jurisprudentie [OMISSIS] de partij die recht heeft op vermogensaanwas (in casu de verzekeringnemer), het recht op forfaitaire rente van 4 % per jaar over de terug te betalen bedragen, telkenmale berekend vanaf de datum van betaling ervan tot op de datum van terugbetaling ervan („rentevergoeding”). Deze rente vervalt op dagbasis maar verjaart overeenkomstig § 1480 ABGB steeds na drie jaar [OMISSIS]. De verjaring wordt in de regel pas door een verzoek vanwege de schuldenaar overeenkomstig § 1497 ABGB, met andere woorden door het instellen van een vordering bij de rechter, gestuit.

61 Voor zover de verzekeraar zich op deze verjaring beroept, heeft dit tot gevolg dat het recht van de verzekeringnemer op rente over premies die hij meer dan drie jaar vóór de instelling van zijn vordering heeft betaald, zich slechts uitstrekt over de laatste drie jaar.

62 Verwerende partijen in de hoofdgedingen beroepen zich op deze verjaring. Verzoekende partijen betwisten dat het nationale recht in een dergelijke verjaring voorziet; dit standpunt wordt door de verwijzende rechter evenwel niet gedeeld. Dit betreft de uitlegging van het nationale recht en maakt daarom niet het voorwerp van de prejudiciële vraag uit. Verzoekende partijen zijn echter tevens van mening dat de toepassing van deze verjaring niet strookt met het nuttig effect van de in casu betrokken richtlijnbevestigingen, wat heeft geleid tot het stellen van een prejudiciële vraag betreffende de uitlegging van het Unierecht.

63 Deze vraag is van wezenlijk praktisch belang in zoverre dat de litigieuze vorderingen van de verschillende verzoekende partijen dikwijls overwegend uit rente bestaan, met name in de wetenschap dat de afkoopwaarde aan iedere verzekeringnemer reeds is uitbetaald of althans door hen hoe dan ook zonder betwisting kan worden verkregen. Inzonderheid in zaken waarin de overeenkomst lang geleden is gesloten (zaken A en B) en/of de afkoopwaarde reeds is uitbetaald (zaak B) kan dit, al naargelang het succes van de belegging, een aanzienlijk deel van de [Or. 18] ingestelde vordering betreffen.

64 In zaak A bedraagt de voor verjaring in aanmerking komende rente ongeveer 1 720 EUR (of ongeveer 20 % van het gevorderde bedrag), in zaak B ongeveer 4 030 EUR (of ongeveer 40 % van het gevorderde bedrag), in zaak C ongeveer 120 EUR (of ongeveer 3 % van het gevorderde bedrag) en in zaak D ongeveer 40 EUR (of ongeveer 1 % van het gevorderde bedrag).

65 Voor de stelling dat de verjaring niet verenigbaar is met de uit te leggen richtlijnbevestigingen pleit dat de verzekeraar, voor wat betreft de periode van meer dan drie jaar geleden, de premies kon laten renderen zonder schadeloosstelling te bieden. Dit voordeel werd niet adequaat gecompenseerd, wat een verzekeringnemer mogelijkwijs belemmert bij de uitoefening van zijn rechten. In voorkomend geval moet daarbij ook in acht worden genomen dat een succesvolle belegging in de vorm van een hogere afkoopwaarde ook de verzekeringnemer ten goede komt.

66 Daartegen kan worden ingebracht dat in geval van een in de tijd onbepaald recht van opzegging (ontkennend antwoord op de tweede prejudiciële vraag) en een laag algemeen rentepeil – zoals thans het geval is – de verzekeringnemer zijn opzegging zo lang mogelijk wenst uit te stellen. Op deze manier kan hij namelijk op lange termijn een vrijwel risicovrij rendement van 4 % per jaar op zijn kapitaal verwerven. Dit gevaar, dat te wijten is aan de nationale regeling inzake forfaitaire rente, wordt door de nationale wetgeving door middel van de verjaring adequaat aan banden gelegd, waardoor een passend evenwicht tussen de belangen wordt bewerkstelligd. Vanuit dit oogpunt is de gehele regeling inzake forfaitaire rente

aan de ene kant en de verjaring ervan aan de andere kant niet noodzakelijkerwijs in strijd met het nuttig effect van de richtlijnbepalingsen.

Slotopmerkingen

67 [OMISSIS] [verwijzingsbevoegdheid]

68 [OMISSIS] [schorsing van de procedure]